

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“วิญญาน —สภาพที่รู้แจ้งซึ่งอารมณ์, วิญญาน”

คำว่า **วิญญาน** เป็นคำภาษาบาลีโดยตรง อ่านตามภาษาบาลีว่า วิน - ยา - นะ เขียนเป็นไทยว่า **วิญญาน** อ่านตามภาษาไทยว่า **วิน - ยาน** หมายถึง สภาพธรรมที่รู้แจ้ง กล่าวคือ รู้แจ้งซึ่งอารมณ์ (อารมณ์ คือ สิ่งที่จิตรู้), วิญญาน เป็นนามธรรมประเภทหนึ่งที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งซึ่งอารมณ์ ลักษณะของวิญญาน คือมีการรู้แจ้งซึ่งอารมณ์เป็นลักษณะเท่านั้น ตั้งแต่เกิดจนตายไม่พ้นจากวิญญานเลย และในที่สุดเมื่อถึงขณะสุดท้ายของชาตินี้ วิญญานขณะสุดท้าย คือจุติจิต ก็เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ ทำให้สิ้นสุดความเป็นบุคคลในชาตินี้ (และเมื่อยังมีกิเลสอยู่ วิญญานในชาติต่อไปก็เกิดสืบต่อทันทีโดยไม่มีระหว่างกัน) ตามข้อความจากพระสูตรต้นปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ว่า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสพระคาถานี้ว่า

“ไม่นานหนอ กายนี้ จักนอนทับบนแผ่นดิน,
กายนี้ มีวิญญานไปปราศ อันบุคคลทั้งแล้ว
ราวกับท่อนไม้ ไม่มีประโยชน์ ฉะนั้น”

วิญญาน เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง เป็นนามธรรม เป็นสภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์ มีปัญฺหุชนะหลายคำที่หมายถึงนามธรรมประเภทนี้ เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาได้เข้าใจถึงลักษณะของจิต ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่แต่ละบุคคลมีด้วยกันทั้งนั้น ปัญฺหุชนะหนึ่งในนั้น คือ **วิญญาน** ดังนั้น จิตกับวิญญานจึงเป็นธรรมอย่างเดียวกัน วิญญานไม่มีรูปร่าง ไม่มี การล่องลอย ไม่มีการร่อนเร่ แต่เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ๆ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และเมื่อเกิดขึ้น ก็ต้องรู้อารมณ์ ตามควรแก่จิตหรือวิญญานประเภทนั้น ๆ เช่น จักขุวิญญาน (จิตเห็น) ก็รู้สี โสตวิญญาน (จิตได้ยิน) ก็รู้เสียง เป็นต้น ชีวิตประจำวัน จึงไม่ปราศจากวิญญานเลย แม้แต่ขณะเดียว เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย คิดนึก จิตเกิดเป็นอกุศล จิตเกิดเป็นกุศล ล้วนแล้วแต่เป็นวิญญาน แต่ละชนิด ๆ โดยไม่ปะปนกัน **วิญญานไม่ใช่สิ่งที่** **น่ากลัว แต่เป็นสิ่งที่ควรจะได้ศึกษาให้มีความเข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง ว่าเป็น** **ธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่เรา ไม่มีเราแทรกอยู่ในวิญญาน** เพื่อขัดเกลากการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เพราะสิ่งที่ควรศึกษาให้เข้าใจตามความเป็นจริง ไม่พ้นไปจากชีวิตประจำวัน ซึ่งถ้าไม่ได้ฟังคำสอนของบุคคลผู้ทรงตรัสรู้ความจริง คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมไม่มีทางที่จะเข้าใจตามความเป็นจริงได้เลย

ตราบใดที่ยังไม่ได้ดับกิเลสทั้งปวงได้อย่างเด็ดขาด เป็นผู้ที่ยังมีตัณหา ความติดข้องต้องการ ยังมีอวิชชา ความไม่รู้ อยู่ เมื่อตายแล้ว (คือวิญญานขณะสุดท้ายในชาตินี้ เกิดขึ้นทำกิจเคลื่อนจากความเป็นบุคคลนี้ในชาตินี้ ไม่สามารถกลับมาเป็นบุคคลนี้อีก) ต้องเกิดทันที มีปฏิสนธิจิต หรือปฏิสนธิวิญญานเกิดสืบต่อในชาติใหม่ทันทีโดยไม่มีระหว่างกัน การที่จะเกิดเป็นอะไรในภุมิ (ที่เกิดของหมู่สัตว์) ไหนนั้น ขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนเองได้กระทำแล้วเป็นสำคัญ ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม ก็ทำให้ไปเกิดในอบายภูมิต่างๆ กล่าวคือ เกิดในนรก เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เกิดเป็นเปรต เกิดเป็นอสุรกาย ตามควรแก่อกุศลกรรม ถ้าเป็นผลของกุศลกรรม ก็ทำให้ไปเกิดในสุคติภูมิ เกิดเป็นมนุษย์หรือเป็นเทวดา ทั้งหมดทั้งปวงนั้น ยังอยู่ในสังสารวัฏ ยังพ้นไปจากสังสารวัฏไม่ได้ ยังเต็มไปด้วยทุกข์ จนกว่าจะเป็นผู้อบรมเจริญปัญญาถึงขั้นที่จะดับกิเลสทั้งปวงได้อย่างหมดสิ้นถึงความเป็นพระอรหันต์ จึงจะเป็นผู้พ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง และเมื่อดับขันธปรินิพพาน ไม่มีการเกิดอีกเลยแล้ว สังสารวัฏเป็นอันจบสิ้น ไม่มีวิญญาน พร้อมทั้งสภาพธรรมอื่นๆ เกิดขึ้นอีกเลย

หนทางเดียวที่จะค่อยๆ ละคลายอวิชชา และกิเลสทั้งหลายทั้งปวงให้เบาบางลงได้ คือ การศึกษาพระธรรม ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ด้วยความละเอียดรอบคอบ ไม่ประมาทพระธรรมว่าง่าย ไม่ละทิ้งโอกาสสำคัญในชีวิต นั่นก็คือโอกาสแห่งการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูก ต่อไป.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]